

**REPUBLIKA SRPSKA
NARODNA SKUPŠTINA
Nebojša Vukanović, narodni poslanik**

Nacrt

**ZAKON
O DOPUNI KRIVIČNOG ZAKONIKA
REPUBLIKE SRPSKE**

Banja Luka, septembar 2023. godine

**ZAKON
O DOPUNI KRIVIČNOG ZAKONIKA
REPUBLIKE SRPSKE**

Član 1.

U Krivičnom zakoniku Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 64/2017, 104/2018 – Odluka Ustavnog suda Republike Srpske, 15/2021, 89/2021 i 73/2023), u članu 125. u stavu 1. poslije tačke 7. dodaje se tačka 8. koja glasi:

„8) ko liši života žensko lice, čiji je član porodice, kojoj je bliska osoba, sadašnji ili bivši partner, bez obzira na to da li su živjeli u zajedničkom domaćinstvu, ili koje je prethodno zlostavljao, ili koje je odbilo da sa njim uspostavi partnerski, emotivni ili intimni odnos, ili koje je bilo u podređenom položaju u odnosu na njega, ili koje je bilo sa njim u prijateljskom ili poslovnom odnosu, ili koje je bilo u situaciji koja ga čini posebno ranjivim”.

Dosadašnje tačke 8. i 9. postaju tačke 9. i 10.

Član 2.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srpske”.

Broj:
Datum:

PREDSJEDNIK
NARODNE SKUPŠTINE

Nenad Stevandić

OBRAZLOŽENJE
NACRTA ZAKONA O DOPUNI
KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRPSKE

I USTAVNI OSNOV

Ustavni osnov za donošenje ovog zakona sadržan je u članu 10. Ustava Republike Srpske, prema kojem su građani Republike Srpske, između ostalog, ravnopravni u slobodama, pravima i dužnostima, jednaki su pred zakonom i uživaju istu pravnu zaštitu, u Amandmanu XXXII t. 5) i 10) na član 68. Ustava Republike Srpske, prema kojem Republika uređuje i obezbjeđuje ostvarivanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda i organizaciju, nadležnosti i rad državnih organa, kao i u članu 70. stav 1. tačka 2. Ustava, prema kojem Narodna skupština donosi zakone, druge propise i opšte akte.

II USKLADENOST SA USTAVOM, PRAVNIM SISTEMOM I PRAVILIMA ZA IZRADU ZAKONA I DRUGIH PROPISA REPUBLIKE SRPSKE

III MIŠLJENJE VLADE REPUBLIKE SRPSKE

IV USKLADENOST SA PRAVNIM PORETKOM EVROPSKE UNIJE

Iako Vlada nije direktan predlagač zakona, predlagači su uzeli u obzir Povelju Evropske unije o osnovnim pravima (*Charter of Fundamental Rights of the European Union*), naročito član 2, koji propisuje da svako ima pravo na život; Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda Savjeta Evrope (*Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*), naročito član 2, koji propisuje da je pravo na život svakog lica zaštićeno zakonom; Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (*International Covenant on Civil and Political Rights*), naročito član 6. u kome se propisuje da je pravo na život neodvojivo od čovjekove ličnosti i da ovo pravo mora da bude zakonom zaštićeno; Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (*Universal Declaration of Human Rights*), naročito član 3. koji deklariše da svako ima pravo na život, slobodu i bezbjednost ličnosti.

Pravo na život na način na koji je definisano u ovim instrumentima za zaštitu ljudskih prava implicira i pozitivnu obavezu države, odnosno javnih vlasti da se u slučaju oduzimanja života pojedincu, o okolnostima oduzimanja života mora sprovesti istraga, te kazniti onaj ko je drugom oduzeo život.

Pored navedenih, značajan izvor prava predstavlja i Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja Savjeta Evrope [Istanbulska konvencija] (*Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and*

Domestic Violence) čiji je cilj da se nasilje nad ženama i nasilje u porodici kriminalizuje i adekvatno kazni, a oduzimanje života ženskom licu je ujedno i posljednji i najstrašnji stepen nasilja.

V RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

Mnoge organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava, kao i zaštitom prava žena već duže vrijeme zagovaraju zakonske izmjene u cilju bolje zaštite žena žrtava nasilja i konkretno definisanje femicida u okviru krivičnih propisa u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini. S ciljem sprečavanja i suzbijanja ove pojave, a imajući u vidu svrhu krivičnog zakonodavstva, sasvim opravdano se već duže vrijeme postavlja pitanje da li je potrebno definisati femicid kao posebno krivično djelo ili ga inkriminisati kao poseban oblik teškog ubistva.

Postoje više teoretskih i zakonskih definicija femicida, kao posebnog oblika lišavanja života ženskog lica, ali „bez obzira koju definiciju femicida prihvatimo kao adekvatnu, bitno je naglasti da je u osnovi svih definicija ubistvo žene koje je motivisano činjenicom da je žena i otvorenom ili skrivenom željom (potrebom) muškarca za dominacijom u svim odnosima sa ženom” (vid. Maja Marjanović, Mirjana Lukač, Tijana Arambašić Živanović, Tanja Slijepac, *Analiza postupanja institucija u slučajevima femicida u Republici Srpskoj*, Gender centar - Centar za jednakost i ravnopravnost polova Vlade Republike Srpske: 2021, str. 11 i ostale).

Na osnovu velikog broja studija i istraživanja, „potvrđeno je postojanje femicida kao specifičnog oblika ubistva koje je rodno određeno. Istraživanja su ukazala na rasprostranjenost femicida, posljedice i najveće faktore rizika. Rodna određenost femicida ukazuje na pol žrtve kao relevantnu kategoriju na kojoj se zasniva njegova etiološka dimenzija, pri čemu se pol ženske žrtve uzima kao razlog za ubistvo, a fenomenologija obuhvata više vrsta rodno zasnovanog nasilja: od 'običnog', umišljajnog ubistva žene, preko silovanja sa ubistvom, do ubistva žene 'u ime porodične časti' i tako dalje.” (vid. Olga Lola Ninković, Ivanka Marković, Radmila Žigić, Željka Mileusnić, *Femicid u Republici Srpskoj, rasprostranjenost, razumijevanje i sudska praksa*, Fondacija Ženski centar: 2021, str. 13 i ostale).

Prema izvještaju *Ubistva žena u regiji Zapadnog Balkana 2021*, u Bosni i Hercegovini se tokom 2020. i 2021. godine prema medijskim izvještajima desilo 16 slučajeva femicida u porodično partnerskom kontekstu. Međutim, postoji „velika vjerovatnoća da je broj ubistava žena veći jer svi slučajevi nisu obuhvaćeni medijskim izvještavanjem”. Nije moguće utvrditi koliko je žena umrlo od posljedica ponovljenog nasilja jer su u zvaničnim statistikama ove smrti često predstavljene kao smrti sa prirodnim uzrokom. Odbor za praćenje provedbe i izvještavanje po Istanbulskoj konvenciji i femicidu u Bosni i Hercegovini, navodi da je Visoki sudski i tužilački savjet BiH započeo evidentirati podatke o odnosu žrtve i počinoca u slučajevima ubistva žena. Ovi podaci su pokazali da je u periodu 2021. i 2022. godine ukupno ubijeno 19 žena.

Ubistva žena zbog njihovog pola se dešavaju svake godine u Republici Srpskoj i cijeloj Bosni i Hercegovini, a naročito svirepo je bilo ubistvo iz ove godine koje se desilo u Gradačcu, a koje je još jednom ukazalo na to da žene u BiH nemaju dovoljno dobru zakonsku i institucionalnu zaštitu od nasilja i femicida.

U Krivičnom zakoniku Republike Srpske femicid trenutno nije decidno propisan kao krivično djelo. Međutim, postoje inkriminacije koje su rodno neutralne ali u kojima se ipak radi u njihovoj osnovi nalazi femicid, kao što je to npr. odredba u Krivičnom zakoniku o lišavanju života člana svoje porodice kojeg je prethodno zlostavljao; odredba vezana za teško ubistvo iz mržnje kako krivično delo iz mržnje može biti izvršeno zbog pola ili rodnog identiteta nekog lica; odredba koja kao poseban oblik teškog ubistva predviđa ubistvo žene za koju učinilac zna da je trudna; odredba vezana za nasilje u porodici koja propisuje kaznu; odredba o genitalnom sakaćenju.

Ipak, navedene odredbe samo djelimično obuhvataju problematiku femicida te je stoga neophodno posebno definisanje femicida u krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske.

Kako se navodi u *Analizi prakse sudova u procesuiranju femicida i pokušaja femicida u Bosni i Hercegovini 2017-2021* (Slobodanka Konstantinović Vilić, Nevena Petrušić, Ljiljana Filipović, Obren Bužanin, Srđan Nedić; AIRE centar: 2022, str. 183) „da bi slučajevi femicida bili na adekvatan način istraženi, procesuirani i sankcionisani, potrebno je razmotriti inkriminaciju femicida, kao posebnog krivičnog djela protiv života i tijela ili kao poseban oblik teškog ubistva. Kao posebno krivično djelo protiv života i tijela žene, femicid bi obuhvatao svako rodno motivisano lišenje života žene, bilo da je ono učinjeno umišljajno ili iz nehata. Ovo krivično djelo treba da obuhvati sva rodno motivisana ubistava žena, uključujući i transpolne i transrodne žene. Drugi mogući pristup bio bi da se rodno motivisano ubistvo žena inkriminiše kao poseban oblik teškog ubistva žena koje su počinili muškarci u kontekstu rodno zasnovanog nasilja i ubistva žena zato što su žene.”

Inkriminacijom femicida kao teškog ubistva Republika Srpska bi poslala snažnu poruku u borbi protiv femicida, i ujedno bi to predstavljao jedan dio borbe protiv cjelokupnog nasilja nad ženama koje postoji u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini. Krivično zakonodavstvo je stub zaštite svakog društva, te uticaj na druge treba da ima preventivno djelovanje propisanih krivičnopravnih sankcija. Naime, propisivanje krivičnopravnih sankcija koje bi najstrože moguće kažnjavale femicid mogao bi da odvрати određene moguće počinioce ubistva od njegovog činjenja. Samo prepoznavanje femicida kroz pravo, odnosno Krivični zakonik bi olakšalo procesuiranje ovog zločina. Naravno, za potpunu eliminaciju femicida potrebno je sprovesti i niz drugih mjera, od ojačavanja kapaciteta institucija krivičnog pravosuđa za istragu, krivično gonjenje i kažnjavanje učinilaca rodno zasnovanih ubistava žena, preko uvođenja jednostavnih, efikasnih i brzih načina reagovanja, provođenje adekvatnih programa za rad sa učiniocima nasilja prema ženama i nasilja u porodici, do edukacije mladih, djece i šire javnosti itd. (vid. *Analiza prakse sudova u procesuiranju femicida i pokušaja femicida u Bosni i Hercegovini 2017-2021*). Od posebnog je značaja da

se femicid definiše u zakonu kao krivično djelo, jer se time šalje poruka potencijalnim počiniocima da je to teško i ozbiljno krivično djelo za koje se izriče najteža kazna zatvora (vid. *Komentari na Krivični zakon Federacije BiH i na Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine*, Ženska zagovaračka grupa: 2022), u ovom slučaju od najmanje deset godina ili kazna doživotnog zatvora u Republici Srpskoj.

Ovim zakonom inkriminiše se femicid kroz dodavanje nove tačke u krivičnom djelu „teško ubistvo” u Krivičnom zakoniku Republike Srpske, vodeći računa o pozitivnoj obavezi države u vezi sa pravom na život, odnosno sa odredbama:

- člana 11. stav 1. Ustava Republike Srpske, koji propisuje da je život čovjeka neprikosnoven;
- člana 2. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji propisuje da je pravo na život svakog lica zaštićeno zakonom;
- člana 6. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima koji propisuje da je pravo na život neodvojivo od čovjekove личности и да ово право мора да буде zakonom заштићено;
- člana 3. Универзалне декларације о људским правима који декларише да свако има право на живот, слободу и безбједност личности;
- člana 2. Повеље Европске уније о основним правима који propisuje da свако има право на живот.

VI OBRAZLOŽENJE PREDLOŽENIH RJEŠENJA

Članom 1. mijenja se stav 1. člana 125. Krivičnog zakonika na način da se dodaje nova tačka 8. u kojoj se propisuje da će se onaj ko liši života žensko lice, čiji je član porodice, kojoj je bliska osoba, sadašnji ili bivši partner, bez obzira na to da li su živjeli u zajedničkom domaćinstvu, ili koje je prethodno zlostavljao, ili koje je odbilo da sa njim uspostavi partnerski, emotivni ili intimni odnos, ili koje je bilo u podređenom položaju u odnosu na njega, ili koje je bilo sa njim u prijateljskom ili poslovnom odnosu, ili koje je bilo u situaciji koja ga čini posebno ranjivim, kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom doživotnog zatvora.

Na ovaj način se u Krivičnom zakoniku direktno inkriminiše femicid kao teško ubistvo.

Ovaj oblik teškog ubistva će izvršiti onaj ko liši života žensko lice, čiji je bio član porodice, bliska osoba, sadašnji ili bivši partner, bez obzira na to da li su živjeli u zajedničkom domaćinstvu. Prema dosadašnjim istraživanjima femicid se najčešće dešava u okviru porodice, odnosno od strane bliskih osoba i partera, te je stoga neophodno ovu formulaciju uključiti u Krivični zakonik. Život u zajedničkom domaćinstvu često nije prepreka ubicama da izvrše femicid, te je stoga potrebno i definisati da i član porodice, bliska osoba, sadašnji ili bivši partner koji ne žive u istom domaćinstvu sa žrtvom, mogu da odgovaraju za femicid.

Takođe, ovaj oblik teškog ubistva će izvršiti i onaj ko je prethodno zlostavljao žensko lice. Kako je u ovom članu (125) Krivičnog zakonika već propisano lišavanje života člana porodice koji je prethodno zlostavljan, na ovaj način se teže kažnjavanje za ubistvo koje se dešava nakon zlostavljanja proširuje i na zlostavljanje koje se ne dešava nužno u okviru porodice, nego i u okviru drugih društvenih grupa i odnosa.

Ovaj oblik teškog ubistva će izvršiti onaj ko je lišio života žensko lice koje je odbilo da sa njim uspostavi partnerski, emotivni ili intimni odnos. Ovu formulaciju je potrebno ugraditi u Krivični zakonik kako bi se kažnjavao femicid koji se dešava od strane pojedinaca koji žele da oduzmu život ženskom licu jer žensko lice nije željelo da sa njima uspostavi partnerski, emotivni ili intimni odnos. Time se poklanja posebna pažnja činjenicama da se femicid, odnosno ubistva žene može desiti i zbog odbijanja uspostavljanja određenih odnosa koje je učinilac želio da uspostavi.

Pored toga, ovaj oblik teškog ubistva će izvršiti onaj ko liši života žensko lice koje je bilo u podređenom položaju u odnosu na njega, ili koje je bilo sa njim u prijateljskom ili poslovnom odnosu. Ukoliko se femicid desi zbog drugih okolnosti, koje nisu gore navedene, a koje se odnose na prijateljski ili poslovni odnos između izvršioca i žrtve, ili na odnos u kome je žrtva bila u podređenom položaju u odnosu na izvršioca, neophodno je da u Krivičnom zakoniku postoji i ova formulacija, kako bi učinilac bio primjereno kažnjen.

Konačno, ovaj oblik teškog ubistva će učiniti onaj ko liši života žensko lice koje je bilo u situaciji koja ga čini posebno ranjivim. Moguće je da se femicid desi u situacijama kada je žensko lice posebno ranjivo, nakon određenih događaja kao što su traumatično iskustvo, višegodišnje zlostavljanje, smrt člana porodice i sl. a izvršilac femicida liši života žensko lice koje se nalazi u takvom stanju, znajući ili pretpostavljajući da se nalazi u takvom stanju, iskorišćavajući ili služeći se takvim stanjem kako bi lišio života žensko lice.

U skladu sa članom 188. Poslovnika Narodne skupštine Republike Srpske, pored predloženog rješenja u obzir se mogu alternativno uzeti i druge inkriminacije u vezi sa dodavanjem nove tačke u stav 1. člana 125. Krivičnog zakonika, kao što su:

- „ko zbog njenog pola/roda liši života žensko lice koje mu je bilo ili mu je trenutno bračni ili vanbračni partner, ili sa kojim je bio u intimnoj vezi”;
- „ko liši života žensko lice motivisan polom/rodom žrtve”;
- „ko liši života žensko lice zbog njenog pola/roda”;
- „ko liši života žensko lice na rodno zasnovanoj osnovi”;
- „ko liši života žensko lice čiji je bio član porodice, kojoj je bio bliska osoba ili vanbračni partner ili koju je prethodno zlostavljao”.

Članom 2. propisuje se stupanje na snagu zakona.

VII FINANSIJSKA SREDSTVA I EKONOMSKA OPRAVDANOST DONOŠENJA ZAKONA

Za sprovođenje ovog zakona nisu potrebna dodatna finansijska sredstva.

KRIVIČNI ZAKONIK REPUBLIKE SRPSKE

(Tekst predložene izmjene i dopune ugrađen u tekst Krivičnog zakonika Republike Srpske)

Teško ubistvo

Član 125

(1) Kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom doživotnog zatvora kazniće se:

- 1) ko drugog liši života na svirep ili podmukao način,
- 2) ko drugog liši života iz koristoljublja, radi izvršenja ili prikrivanja drugog krivičnog djela, iz bezobzirne osvete, mržnje ili iz drugih naročito niskih pobuda,
- 3) ko liši života člana svoje porodice kojeg je prethodno zlostavljao,
- 4) ko drugog liši života pri bezobzirnem nasilničkom ponašanju,
- 5) ko drugog liši života i pri tom umišljajno dovede u opasnost život još nekog lica,
- 6) ko umišljajno liši života dva ili više lica, a ne radi se o ubistvu na mah, ubistvu djeteta pri porođaju ili ubistvu učinjenom pod posebno olakšavajućim okolnostima (član 124. stav 2),
- 7) ko liši života djeteta ili žensko lice za koje zna da je trudna,
- 8) ko liši života žensko lice, čiji je član porodice, kojoj je bliska osoba, sadašnji ili bivši partner, bez obzira na to da li su živjeli u zajedničkom domaćinstvu, ili koje je prethodno zlostavljao, ili koje je odbilo da sa njim uspostavi partnerski, emotivni ili intimni odnos, ili koje je bilo u podređenom položaju u odnosu na njega, ili koje je bilo sa njim u prijateljskom ili poslovnom odnosu, ili koje je bilo u situaciji koja ga čini posebno ranjivim,**
- 9) ko liši života sudiju ili javnog tužioca u vezi sa vršenjem njihove sudijske ili tužilačke dužnosti, ili ko liši života službeno ili vojno lice pri vršenju poslova bezbjednosti ili dužnosti čuvanja javnog reda, hvatanja učinioca krivičnog djela ili čuvanja lica lišenog slobode,
- 10) ko drugog liši života pri izvršenju krivičnog djela razbojništva ili razbojničke krađe.

(2) Kazna iz stava 1. ovog člana primijeniće se i kad je lišenje života izvršeno organizovano ili po narudžbi.